

לרפואת רחמים בן אסתר, לרפואת רחל ציון בת אודיה, לעילוי נשמת לאה מרים בת נחמיה ע"ה

פרשת תולדות

בפרשת השבוע מסופר אודות לידת יעקב ועשיו, ולכן קוראים את הפטרה בה אומר ה' 'ואוהב את יעקב ואת עשיו שנאתי'. נבואה זו נאמרה על ידי מלאכי, שספרו הוא האחרון ב'תרי עשר'. יש אומרים ש'מלאכי' הוא עזרא הסופר, יש אומרים שהוא מרדכי היהודי, ויש אומרים שזהו נביא אחר ששמו מלאכי. לדברי הכל התנבא לאחר בניית בית המקדש השני, והוא הנביא האחרון שעמד לישראל.

עַד עוֹלָם, מחמת מעשיהם הרעים. (ה) **וְעֵינֵיכֶם תִּרְאֶינָה** את הנקמה שיעשה ה' באדם, **וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ**, כשם שהושפלה מלכות הרשעה, כן יגדל ה' בכבודו **מַעַל לְגִבּוֹל יִשְׂרָאֵל**, כי כשנופלת הרשעה קמה הקדושה. (ו) עתה פונה ה' בנבואתו אל ישראל בתוכחה, **הֲרִי בֶן יַכְבֵּד אֶבְרָם** מצד אהבתו אליו, **וְעַבְדֵי יִרְאֵם מֵאֲדָנָיו**, ולכן לא יעשה דבר שאינו לרצונו, **וְאִם אֶבְרָם**, שאתם עובדים אותי מאהבה, **אֵינָה כְּבוֹדִי**. **וְאִם אֲדוֹנִים אֲנִי**, שאינכם עובדים אותי מאהבה, הרי עליכם לכל הפחות לעובדני מיראה, **וְאֵינָה מוֹרָאִי**, שתי השאלות הללו **אָמַר ה'** **צְבָאוֹת לְכֶם**, **הַכְּהֲנִים**, **בְּיָדֵי שְׂמִי**. **וְאַמְרָתֶם** - יודע אני שתאמרו, **בְּמָה בְּזִינוּ אֶת שְׂמִי**. (ז) והוסיף ה' ואמר להם, הלא אתם **מְגִישִׁים עַל מִזְבְּחֵי לֶחֶם מִגָּאֵל** - קרבן מלוכלך, וגם על דבר זה **וְאַמְרָתֶם** - יודע אני שתאמרו, **בְּמָה גָּאֵלְנוּךָ**. עתה משיב להם על ראשון ראשון, מה שאתם שואלים 'במה בזינו את שמך', התשובה על כך היא **בְּאֲמַרְכֶם**, **שְׁלַחַן ה'** **נִבְּזָה הוּא**, שמקריבים על גביו חֶלֶב ודם, שהם דברים בזויים, ובאמירה זו אתם מבזים את כבוד ה'. (ח) ועל מה שאתם שואלים 'במה גאלנוך', משיב להם ה', **וְכִי תִגִּישׁוּן קֶרֶבן עֹזֵר לְזִבְחֵךְ**, וכי אין זה **רָע**, וגרוע מכך, **וְכִי תִגִּישׁוּ קֶרֶבן פֶּסֶח** - צולע, **וְחֻלְהָ**, שהם גרועים מְעַרְבּוֹר, כי מומם ניכר יותר, וכי גם בזה **אֵין רָע**, **הַקְּרִיבָהוּ נָא לְפָנֶיךָ** - אם תקריב קרבן כזה לפני השר שלך [ל'פחה' הוא שר ונשיא, בלשונם], אף על פי שהוא רק בשר ודם, **הֲיִרְצָךָ** - האם יקבל את מנחתך ברצון, **אוּ הֲיִשָּׂא פְנֶיךָ** - האם ימשיך לישא פניך, גם אם אתה אדם הראוי מצד עצמו לנשיאת פנים, הרי יחר אפו עליך, **אָמַר ה'** **צְבָאוֹת**. (ט) **וְעַתָּה**, אם בשר ודם לא יקבל ברצון מנחה זו, וכי **חֲלוּ נָא פְנֵי אֵל** בקרבן כזה **וְיִחַנְנוּ**. וכיון ש**מִיִּדְכֶם הִיָּתָה זֹאת**, שאתם, הכהנים, גרמתם שה' יכעס עליכם בהקריבכם קרבנות אלו, **הֲיִשָּׂא מִכֶּם פְּנִים**, **אָמַר ה'** **צְבָאוֹת**. (י) **מִי גַם בְּכֶם** - גם מי מביניכם שחושב שאשא לו

סֵפֶר מִלְאכֵי, פרק א (א) **מִשָּׂא** [-נבואה] **דְּבַר ה'** **אֵל יִשְׂרָאֵל**, **בְּיַד מְלָאכֵי**, והוא היה הנביא האחרון שעמד לישראל, והתנבא לאחר בנין בית המקדש השני [יש אומרים שהוא עזרא הסופר]. (ב) מקדים ה' ומגלה את אהבתו לישראל, שאין זו אהבה מחמת מעשי אבותיהם, אלא **אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם**, מצד עצמכם, **אָמַר ה'**. **וְאַמְרָתֶם** - שואלים ישראל, **בְּמָה אֶהְבֵּתֵנוּ** - כיצד יודע שאהבת ה' מתייחסת אלינו ואינה רק מחמת אהבת אבותינו, ומשיב להם ה', **הֲלוֹא אֶח עָשׂוּ לְיַעֲקֹב נְאֻם ה'**, ואם כן גם עשיו מיוחס לאבותיו, אברהם ויצחק, ואף על פי כן **וְאֶהֱבֵב רַק אֶת יַעֲקֹב** והרי זו ראייה שאהבתי אליכם אינה מצד אבותיכם, אלא מצד עצמכם. (ג) ושמה תאמרו שאהבתי אליכם היא רק בצירוף לאהבת אבותיכם, ולכן איני אוהב את עשיו, הרי אם כן על אף שלא אהב את עשיו, כי אין לו מעשים טובים שיצטרפו לאהבת אבותיו, היה ראוי שלא אשנא אותו, והרי אין הדבר כן, אלא **וְאֵת עֵשׂוּ שְׂנֵאתִי**, כי עצם הדבר שהיו אבותיו צדיקים והוא הרשיע זו סיבה לשנא אותו, וראיה לדבר שה' שונא אותו, **וְאֵשִׁים אֶת הָרִיו שְׂמֵמָה**, **וְאֵת נַחְלָתוֹ לְתַנּוֹת** [-תננו, מין נחש] **מִדְּבַר**, [כי אף על פי שגם ישראל גלו מארצם, הרי חזרו לארצם, ואילו הרי עשיו ישארו שממה לעולם]. (ד) שמה תאמרו שהסיבה שארצם שוממה היא רק מחמת הטבע והמזל, אין הדבר כן, אלא **פִּי** [-כאשר] **תֹּאמְרוּ אָדָם** [-עשיו], אמנם **רִשְׁשָׁנוּ**, אך היה זה מצד הטבע והמזל, **וְנִשְׁוֹב כַּעַת כְּשִׁיעֵלָה מִזְלֵנוּ וְנִבְנְהָ חֲרֻבוֹת**, **כֹּה אָמַר ה'** **צְבָאוֹת**, **הֲמָה יִבְנוּ**, כי באמת מצד הטבע והמזל אין להם מניעה מלבנות, **וְאֵנִי אֶהְרֹס אֶת בְּנֵייתֶם** בהשגחה פרטית לרעה, ושני טעמים להריסה זו, א. **וְקָרָאוּ לָהֶם גְּבוּל רִשְׁעָה** - מחמת שארצם זהו המקום המוגבל ושייך לרשעה [כנגד ארץ ישראל שזהו המקום המוגבל לקדושה], וראוי שיהא מקום זה חרב ושומם, ב. **וְהָעַם** - מחמת שהם האומה **אֲשֶׁר זָעַם** עליהם ה'

אלא שמביא קרבן מִשְׁחַת - בעל מום לה', והקמצן הזה ארוך יהיה, **כִּי מִלֶּךְ גָּדוֹל אָנִי, אָמַר ה' צְבָאוֹת, וְשָׂמִי נוֹרָא בְּגוֹיִם,** ולפי גודל וחשיבות המלך, יגדל עונש המזלזל בו. **פֶּרֶק ב (א) וְעַתָּה, אֲלִיכֶם הַמִּצְוָה הַזֹּאת הַכֹּהֲנִים -** אני מצוה אתכם, הכהנים, שתשגיחו על הדבר ותזהירו את העם. **(ב) אִם לֹא תִשְׁמְעוּ לַאֲזַחֲרֵי אֲלִיכֶם, וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ עַל לֵב דָּבָר זֶה** שהשכל מחייבו מצד עצמו, **לְתַת כְּבוֹד לְשָׂמִי, אָמַר ה' צְבָאוֹת, וְשִׁלַּחְתִּי בְּכֶם אֶת הַמַּאֲרָה -** את אותה קללה של הפְּלִי המביא קרבן גרוע, אשלח בכם, **וְאֲרוֹזְתִי אֶת בְּרִכּוֹתֵיכֶם -** אהפוך לקללה את הברכות שאתם מברכים את העם ב'ברכת כהנים' לאחר הקרבת הקרבנות, **וְגַם כִּבֵּר עֲכָשִׁיו אֲרוֹזְתִּיהָ, כִּי אֵינְכֶם שְׂמִים עַל לֵב. (ג)** וכנגד ההבטחה שהבטיח להם ה' בנבואות חגי וזכריה שמעת בניית בית המקדש והקרבת הקרבנות תהיה ברכה בזרע השדה, הרי עתה שלא שמרתם כראוי את עבודת הקרבנות, **הִנְנִי גֹעַר לְכֶם אֶת הַזֶּרַע -** אגער בזרעים, שלא יצמחו לברכה. ומאחר והקרבתם שאתם מביאים פסולים הם, הרי לא נשאר מהם אלא הפְּרֶשׁ של הקרבנות ואפרם לאחר שנשרפו, **וְזָרִיתִי -** אשליך ואפזר פְּרֶשׁ זֶה עַל פְּנֵיכֶם, פְּרֶשׁ חֲגִיכֶם - קרבנותיכם, **וְנָשָׂא אֶתְכֶם אֲלָיו -** והוא יכלה וישרוף אתכם, וכאילו פרש זה יקח אתכם אליו, שתהיו דומים לו. **(ד) וַיִּדְעֶתֶם כִּי מֵה שִׁשְׁלַחְתִּי אֲלֵיכֶם אֶת הַמִּצְוָה הַזֹּאת,** הוא מפני שאתם מחויבים בה מכבר, **לְהִיּוֹת בְּרִיתִי אֶת לְוִי -** כיון שעל תנאי זה כרתי ברית עם שבט לוי, שיהיו כהנים ולויים, **אָמַר ה' צְבָאוֹת. (ה) בְּרִיתִי הִיְתָה אִתּוֹ, מִשְׁנֵי הַצַּדְדִּים,** כי מצדי נתתי לו את הַחֲיִים וְהַשְּׁלוֹם, ומצידו היה **וְאֶתְנִים לוֹ מוֹרָא וַיִּירָאֲנִי -** שתהיה לו יראת הרוממות מפני ה', **וּמִפְּנֵי שְׂמִי נַחַת הוּא -** וגם יחרד מפני ה' יראת העונש. **(ו) וְעַל יַדֵּי יִרְאֵת ה'** שתהיה בליבו ישמור דברי ה' גם בלימוד התורה וגם במעשה והנהגה, ולענין לימוד התורה אומר כי **תּוֹרַת אֶמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ, כְּפִי שֶׁנִּמְסַר לְמֹשֶׁה בְּסִינִי, וְעוֹלָה לֹא נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו,** במה שלימד לאחרים. ולענין ההנהגה במעשה, **בְּשְׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הֶלֶךְ אֲתִי,** בדברים שהם בין אדם למקום. וגם במה שבין אדם לחבירו נהג כראוי, **וְרַבִּים הֵשִׁיב מֵעוֹן. (ז) כִּי שִׁפְתֵי כֹהֵן -** התורה שלימד את האחרים בשפתיו, **יִשְׁמְרוּ דַעַת -** לימדו דברים שברורים לו בדעתו ידיעה ברורה, **וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיהוּ -** וגם את הדברים שאינם תלויים בדעת והבנה, אלא הם מדברי התורה המסורה למשה מסיני, גם אותה יבקשו הלומדים ממנו, **כִּי מִלֶּאֲךָ ה' צְבָאוֹת הוּא -** כי הוא שליח ה', לשמור בליבו את התורה שקיבל מסיני.

פנים מחמת חשיבותו, אין רצוני בו, **וַיִּסְגֹר דְלֹתַיִם,** כי אין רצוני שיבוא אל ביתי, וגם אם באתם אל ביתי, לא ארצה מידכם קרבנות, **וְלֹא תֵאֵירוּ אֶת מִזְבְּחֵי חַנָּם. אֵינִי לִי חֶפֶץ בְּכֶם אָמַר ה' צְבָאוֹת,** ולכן אל תבואו אל ביתי. **וּמִנְחָה לֹא אֲרָצָה מִיַּדְכֶם,** ולכן אל לכם להאיר את מזבחי. **(יא) כִּי מִמְזֹרַח שָׁמֶשׁ וְעַד מְבֹאוֹ -** ממקום זריחת השמש ועד מקום שקיעתה, כלומר, בכל העולם כולו, הגם שכל הגויים עובדים עבודה זרה, הרי **גָּדוֹל שְׂמִי בְּגוֹיִם,** כי כולם יודעים שיש סיבה ראשונה ומכירים שה' הוא שברא את הכל, אלא שהם חושבים שה' מסר את ההנהגה למלאכים ולמזלות וכדומה, וחושבים שכבוד ה' הוא שיכבדו ויעבדו את אותם מלאכים או מזלות, **וּבְכָל מְקוֹם בעולם, מְקַטְר -** מקטירים האנשים למי שהוא **מְגֹשׁ לְשָׂמִי -** מקורב אלי, לפי דעתם, ולכן הם מקטירים לצבא השמים, בחושבם שהם הקרובים אל ה' ושהם האמצעים בין האנשים לבין ה', **וּמִנְחָה טְהוֹרָה -** ואפילו הם, המקטירים לכבוד אותם אמצעים, מקטירים קרבנות טהורים ונקיים, ולא בעלי מומים, **כִּי גָדוֹל שְׂמִי בְּגוֹיִם,** עד שיכבדו אפילו את מי שלדעתם מקורב לה', **אָמַר ה' צְבָאוֹת. (יב) וְאַתֶּם,** אף על פי שאתם מקריבים לה' בעצמו, **מְחַלְלִים אוֹתוֹ -** את שם ה', **בְּאִמְרַתְכֶם, שְׁלַחֵן ה' מִגְּאֹל הוּא,** שהדברים המוגשים על המזבח, שהם החֶלֶב והדֶם, הם דברים מגואלים, **וְנִיבֹ -** והתנובה של המזבח, והיינו הבשר הנאכל לכהנים ולבעלים, **נִבְזָה אֲכָלוּ -** בזויים בעיניכם המאכלים הללו, שהם קדושים. **(יג) ובשעה שאתם מביאים את הקרבן, וְאִמְרַתְכֶם, הִנֵּה מִתְלַאֵה -** היתה לי תלאה ויגיעה רבה להביא את הקרבן הזה, כאילו היה גדול, ובאמת הוא קרבן קטן וכחוש, **וְהִפְחַתֶּם אוֹתוֹ -** ואתם רק נופחים רוח בין העור לבשר כדי שייראה נפוח וגדול, **אָמַר ה' צְבָאוֹת,** וחוף ממה שאתם מביאים קרבן כחוש ונפוח שכזה, **וְהִבַּאתֶם קָרְבָן גָּזוֹל,** שזו מצוה הבאה בעבירה, **וְאֶת הַפֶּסֶח וְאֶת הַחוּלָה,** שהם פסולים לקרבן, **וְהִבַּאתֶם עִם הַקָּרְבָן אֶת הַמִּנְחָה -** מנחת נסכים הבאה עם הקרבן, להראות שהקרבן נרצה לה' לריח ניחוח, **הַאֲרָצָה אוֹתָהּ [-את המנחה] מִיַּדְכֶם,** אחרי שהקרבן עצמו פסול, **אָמַר ה'. (יד) וְאֲרוּר הוּא הַנוֹכַל -** פִּילִי, קמצן, **וַיֵּשׁ בְּעֶדְרוֹ זָכָר,** שהיה ראוי שיתנדב ויאמר על הקרבן המובחר 'הרי זה קרבן', **וְנִדָּר -** ובמקום לנדב קרבן מסוים גדול וחשוב, הרי הוא נודר ואומר 'הרי עלי קרבן', ובכך אין הוא מקדיש קרבן מסוים, אלא מחייב את עצמו להביא קרבן, וממתין עד שלא יהיה הקרבן המובחר בעדרו, ואז מביא הוא קרבן גרוע, **וְזָבַח -** מביא זבחי שלמים, שהבשר נאכל לבעלים, ולא עולה, שמוקרבת כולה על המזבח, ולא עוד

